

CÁC HỌC GIẢ BÀN VỀ THI PHÁP KỊCH

TẮT THẮNG *

Tóm tắt: *Thi pháp kịch đã được nhiều học giả trên thế giới quan tâm, nghiên cứu và đưa ra những luận điểm cụ thể. Ở mỗi giai đoạn, mỗi thời kỳ, họ đều tập trung làm sáng tỏ một vấn đề nào đó của thi pháp kịch, Ludvid Holberg, August Wilhelm Schlegel và Friedric Von Schlegel là những học giả đã có những quan điểm quan trọng, đó là những đóng góp lớn trong lịch sử nghiên cứu thi pháp kịch trên kịch trường thế giới.*

Từ khóa: thi pháp, kịch, hành động, đối thoại

Abstract: *Dramatic poetics has been the focus of attention, research, and arguments by many scholars around the world. At each stage, each period, they focused on clarifying a certain issue of dramatic poetics. Ludvig Holberg, August Wilhelm Schlegel, and Friedric Von Schlegel are scholars with important views, which have contributed greatly to the history of studying dramatic poetics on the world stage.*

Keywords: poetics, drama, action, dialogue

Các học giả nổi tiếng ở nước ngoài bàn về thi pháp kịch thì nhiều. Tuy nhiên, trong số đó có ba tên tuổi lớn, với những đóng góp không nhỏ trong phương diện lý luận sân khấu, đó là: Ludvid Holberg, August Wilhelm Schlegel và Friedric Von Schlegel.

L. Holberg (Ludvid Holberg, 1684 - 1754), giảng viên của các trường đại học ở Anh, Đan Mạch và Na Uy. Năm 1714, ông được phong hàm Giáo sư trường Đại học Copenhagen. Ông là học giả, kiêm tác giả lừng danh của Đan Mạch, có đóng góp lớn vào trào lưu *Khai sáng* ở các nước Bắc Âu, là tác giả của nhiều công trình nghiên cứu về sử học, triết học. Ông cũng là nhà biên soạn sách giáo khoa nhằm truyền đạt kiến thức cho quảng đại quần chúng nhân dân. Ngoài ra ông còn là tác giả của tập truyện kể dân gian *Cuộc du lịch âm phủ của Klimic* (*N. Klimic Iter Sub Terraneum* – 1741) và các vở hài kịch châm biếm như: *Jean de France* (1722), *Ngày 11 tháng 6* (1723), *Thêm gánh nặng gia đình*

(1723). Những vở hài kịch đó đều có tiếp thu truyền thống hài kịch Moliere, và hài kịch mặt nạ Italia. Đặc biệt, vở *Ion* đã được Goethe đánh giá cao và đem ra dàn dựng, công diễn (1802). Đồng thời, ông sáng lập ra Nhà hát Đan Mạch (1722), nhưng do hoàn cảnh đương thời, mãi đến 1848 nhà hát mới được sáng đèn.

Người tiếp theo là A. Schlegel (August Wilhelm Schlegel, 1767 – 1845), nhà văn, học giả mở đường cho văn học lãng mạn Đức, và là nhà giáo có danh tiếng. Năm 1798, ông được phong hàm Giáo sư. Hai công trình gây tiếng vang lớn đương thời là tập hợp *Các bài giảng về văn học và nghệ thuật* và *Các bài giảng về nghệ thuật kịch và văn học* được giảng dạy ở Trường đại học Tổng hợp Berlin từ 1809 đến 1811. Ngoài ra, ông còn là tác giả của một số công trình nghiên cứu về các tên tuổi nổi tiếng của văn học Tây Âu như Dante, Cervantes...

Công trình *Các bài giảng về văn học và nghệ thuật* là công trình nghiên cứu cơ bản nhất

Ludvig Holberg (1684 - 1754)

về những vấn đề của nghệ thuật kịch được nhìn nhận dưới góc độ toàn bộ nên phê bình lãng mạn. Có thể tóm tắt các luận điểm chủ yếu của A. Schlegel về kịch như sau:

Kịch và kịch tính. Để xác định *bản chất của kịch*, A. Schlegel đã kết hợp hai phương diện: *Lịch sử và Lý luận trong một tầm nhìn sâu, rộng và khái quát...* Luận điểm đáng giá nhất của A. Schlegel là sự xác định *Kịch như một hình thái văn học* có tính khách quan nhất, bởi vì *không có chỗ cho sự hiện diện của tác giả trong các đối thoại của nhân vật kịch; Hình thức của kịch là hình thức đối thoại.* Điểm mới trong lý luận của A. Schlegel về đối thoại trong kịch là cuộc trò chuyện giữa *hai người* từ đầu, đến cuối phải tạo nên một *trạng thái mới* cho họ. Để làm sáng tỏ luận điểm này A. Schlegel đã dẫn chứng cuộc đối thoại giữa Socrates và Hippi ở nhà Plato, khi mà nhà thông thái Athens buộc người nói chuyện với mình phải khước từ cái nhìn ban đầu về cái đẹp, và hy vọng vào những cuộc tìm kiếm một sự giải thích mới về cái đẹp ấy. Qua cuộc đối thoại Socrates đã phát hiện được sự dốt nát của Hippi, như vậy là cuộc đối

thoại giữa họ đã dẫn đến một kết quả nào đó. Và A. Schlegel đã rút ra một kết luận mang tính lý luận rất bổ ích về Thi pháp kịch: *Đối thoại kịch có đặc điểm là sự chuyển động của ý nghĩa và cùng với chúng, chúng ta chờ đợi sự mở nút.*

Một điều khác vô cùng lý thú và bổ ích mà A. Schlegel nêu lên là luận điểm về *cái đẹp cơ bản của kịch.* Theo ông, nó, cái đẹp cơ bản ấy là ở *trong hành động*, bởi vì, hành động chính là niềm khoái cảm⁽¹⁾ cao nhất của cuộc đời và nó chính là bản thân cuộc đời. Vì thế, giữa tất cả các loại hình trình diễn, *trình diễn sân khấu là hấp dẫn nhất.* A. Schlegel rất quan tâm đến cái mà ông gọi là *cảnh tượng sân khấu*, thể hiện ở *cảnh tượng hành động.* Theo ông, bản thân con người chính là khách thể cao nhất của hoạt động con người. Trên sân khấu, chúng ta nhìn thấy những con người, hoặc là thân thiện nhau, hoặc là thù địch nhau... trong những cuộc *đụng độ và thử sức.* Như là những *tồn tại trí tuệ và đạo đức*, họ tác động lẫn nhau bằng những ý kiến, những khẳng định, những cảm nhận của mình, và với một cung cách quyết liệt, họ kiên trì thái độ của mình... Nhờ nghệ thuật của mình (ở đây là nghệ thuật sân khấu) nhà thơ (tức nhà viết kịch) biết

A. Schlegel (1767 - 1845)

(1). Ta cần nhớ quan điểm của Aristot: “*Những sản phẩm bắt chước đem đến cho mọi người niềm khoái cảm*” (Anhikst: *Lý luận kịch từ Aristot đến Lessin.* Bản tiếng Việt. Tất Thắng dịch. NXB Văn học, 2002, tr. 37)

chưa chọn những gì phù hợp và gạt bỏ những gì là tầm thường, nhỏ nhặt, là ồn ào vô vị có khả năng kìm hãm sự phát triển thực sự của hành động... Và bằng cách đó, nhà thơ tập trung sự chú ý và đợi chờ vào một *lĩnh vực hẹp*... với biện pháp đó, nhà thơ mang đến được cho ta *bức tranh mới mẻ của cuộc sống*, và dường như nhà thơ đã chất lọc từ sự tồn tại của con người tất cả những gì là *chuyển động và tiến bộ*.

Trong những kiến giải của A. Schlegel về kịch, nhất là về các tác phẩm kịch của các quốc gia, đặc biệt là kịch Đức, chúng ta quan tâm đến sự phê phán tính chất *tư biện* của kịch Đức. A. Schlegel cho rằng, *những người Đức là dân tư biện*, chính vì thế mà họ không thành đạt trong thực hành.

Luận điểm có tính tiên tiến của A. Schlegel là *tính dân tộc* của nghệ thuật kịch. Theo ông, *kịch cần phải là sự thể hiện sắc sảo tính dân tộc*.

Ông chống lại thể *kịch để đọc*, bởi vì theo ông, trong bản thân hình thức kịch đã ẩn giấu, tiềm tàng những tiền đề cho việc dàn dựng sân khấu.

Ngoài ra, A. Schlegel còn đề cập đến các phương diện khác của kịch và sân khấu như *Phê phán chủ nghĩa cổ điển và chủ nghĩa khai sáng*, Nhận thức về *kịch cổ đại, kịch lãng mạn, quan điểm sai lầm về Aristotle* và một số nhận thức về *Lessin, Goethe, Sile* cùng các tác phẩm của họ.

Cùng với anh, người em của A. Schlegel, F. Schlegel (Friedric Von Schlegel, 1772 – 1829).

Ông là nhà nghiên cứu văn học, triết học, mỹ học, chuyên gia đầu ngành ở Đức về văn học La Mã. Ngoài ra, ông còn là nhà thơ, nhà viết kịch, đặc biệt là giáo sư từng giảng dạy cho các trường đại học ở Đức (từ năm 1798). Chuyên gia về Shakespeare học. Người từng có những nhận định, phân tích, đánh giá có giá trị về vở *Hamlet* của Shakespeare và đi đến sự xác định

F. Schlegel (1772 – 1829)

về vai trò lớn lao của ông ta như là *Đại biểu xuất sắc của Bi kịch của thời đại mới*. Song F. Schlegel cũng phê phán kịch Shakespeare ở nhược điểm: *Không có xu thế tiếp cận cái đẹp*...

Có thể thấy Ludvid Holberg, August Wilhelm Schlegel và Friedric Von Schlegel đã đặt ra những tiền đề vô cùng quan trọng về thi pháp kịch. Đó là những *bản lề* mở ra những nghiên cứu về đặc trưng thể loại kịch tiếp sau này.

* PGS Nghiên cứu Nghệ thuật sân khấu

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Anhikist (1980), Lý luận kịch ở Phương Tây nửa đầu thế kỷ XIX, Bản tiếng Anh, NXB. Khoa học, Moscow.

Ngày tòa soạn nhận được bài 15/10/2023; Ngày phản biện đánh giá 22/10/2023;
Ngày chấp nhận đăng 25/10/2023; Ngày đăng: 1/12/2023